

Role aktérů v rodinné politice

Mgr. Blanka Plasová

plasova@fss.muni.cz

Kdo jsou aktéři rodinné politiky?

- Sociální/rodinná politika vyrůstá **ze zájmu lidí a institucí** a zároveň tyto zájmy přetváří
- Jde vždy o **otázky**:
  - Čí je to rodinná politika?
  - Pro koho?
  - (případně *proti komu*)
- Občan, rodina, sousedství, církve, svépomocná sdružení, specializované instituce poskytující služby, neziskové organizace, firmy, odbory, politické strany, hromadné sdělovací prostředky, státní moc a správa, samospráva, veřejná správa, nátlakové skupiny
- **Různé role** (aktivní tvůrce, realizátor, pasivní konzument..)

Sociální/rodinná politika – vazba na politický cyklus

POLITICS

- Aréna pro souboj ideových a názorových proudů jednotlivých aktérů
- Soupeření o zdroje z veřejných rozpočtů
- Rozhodování o tom, co je vlastně problém a o způsobu jeho řešení

POLICY

4 základní **veřejné politiky**:

1. Politika obrany
2. Politika životního prostředí
3. Dopravní a telekomunikační pol.
4. Sociální politika (**rodinná politika**)

Fáze veřejně-politického cyklu

---

1. Identifikace a uznání sociálního problému

- Zkoumá **procesy vzniku sociálních problémů a jejich zrání** do podoby, kdy se jejich řešení stává naléhavým veřejným zájmem
- Výrazný **rozpor mezi reálným a žádoucím stavem** tento stav je uznán širšími skupinami jako závažná překážka životního fungování
- **Význam na interpretace vzniklé situace jednotlivými sociálními aktéry** (hodnoty, politické ideologie a programy)

2. Rozhodování ve veřejné politice

- a) **Občané** - často zastupování politiky nebo se angažují v organizacích veřejného sektoru
- b) **Úředníci** – předpokládá se znalost postupů, jimiž jsou rozhodnutí zaváděna do života
- c) **Odborníci/experti** – předpokládá se znalost povahy sociálních problémů a různých způsobů jejich možných řešení
  - Výrazná role **hodnotových orientací**
  - Nejvýznamnější je moment, v němž se účastníci dokáží **vzájemně věrohodně zavázat k určitému akceptovatelnému budoucímu chování**

3. Implementace veřejné politiky

- Obsahuje vše, co nějakým způsobem **souvisí s realizací cílů, které byly zformulovány ve fázi koncipování politiky**, a to včetně výběru způsobů, prostředků, respektive nástrojů jejich realizace
- **Nástroje implementace:**
  1. Nástroje strategického řízení
  2. Politické deklarace
  3. Právní a organizační normy, jejich tvorba a aplikace
  4. Fiskální nástroje
  5. Organizování, koordinace, řízení realizace
  6. Výchova a indoktrinace
- **Problémy obvykle doprovázející implementaci politiky**
(společenský vývoj je sice částečně ovlivnitelný ale ne zcela říditelný, obtížná předpověditelnost všech změn a omezená možnost připravit se na ně předem, značná setrvačnost hodnotových orientací a chování lidí a institucí, provázanost/neprovázanost s dalšími politikami, nechtěné důsledky, rozhodovací volnost poskytovatelů, nejasné vyjádření cílů a obsahu jednotlivých politik, zkomolení cílů, selhání realizačních stimulů, protirečící si instrukce, omezená kapacita programů ..... Apod.)

4. Hodnocení veřejné politiky

- **Vnější efektivita** - nakolik se podařilo naplnit předpokládané cíle
- **Vnitřní efektivita** – kolik zdrojů bylo na danou politiku vynaloženo ve srovnání s dosaženými cíli
- **Hodnocení problémů**, které se v průběhu realizace vyskytly
- **Metody**: benchmarking, sady indikátorů, analýzy nákladů a přínosů

Principy rodinné politiky z hlediska důrazu na různé aktéry

1. **Princip sociální spravedlnosti** - sociální spravedlnost lze vymezit **pravidly podle nichž je přerozdělováno bohatství společnosti a blahobyť, ale také životní příležitosti a předpoklady** mezi jednotlivé občany a rodiny
2. **Princip sociální solidarity** - jde o **vzájemnou soudržnost či sounáležitost, pocit vzájemné zodpovědnosti** (v RP především solidarita bezdětných rodin s rodinami s dětmi)
3. **Princip subsidiarity** - spojuje **osobní zodpovědnost a princip solidarity**, subsidiaritou rozumíme odpovědnost a spoluodpovědnost odpovídající možnostem různých aktérů (každý nejdříve povinen pomoci sám sobě, nemá-li tuto možnost, musí mu pomoci rodina, následují další aktéři a teprve na posledním místě je vyzván k pomoci stát).
4. **Princip participace** – jedinec/rodina není pouze pasivním konzumentem státních opatření, ale sám participuje na jejich tvorbě a spolupodílí se na jejich realizaci

Principy „nového sociálního kontraktu“ v ČR

- Nová etika práce zahrnuje i **reformulaci obsahu pojmu práce**. Uznává jak placenou tak neplacenou formu práce mimo formální trh práce.
- **Společnost podporuje výchovu dětí a rodinu**, neboť **výchova dětí není jen záležitostí a preference jednotlivců, ale je i prací ve prospěch celku a pro prosperitu společnosti** (poskytnutím potřebných oprávnění, dávek, úlev, služeb,...)
- Kultivace a rozvoj lidského potenciálu předpokládá též podporu rodin, které svojí dobrou funkcí a nezištnou vzájemnou pomocí vytvářejí takové výchovné klima, ve kterém vzniká motivace jedinců ke kultivaci vlastní osobnosti, a ve kterém se u mladé generace upevňují občanské ctnosti. **Stát proto poskytuje specifickou podporu rodinám a jejím členům.**
- Společnost rodinu podporuje, **požaduje však na druhé straně od rodičů naplnění jejich závazků** vůči dětem, ale později také naplnění závazků dětí vůči rodičům.

Mezinárodní kontext, EU

- Odlišnosti v rozdílných koncepcích rodinné politiky vycházejí z **odlišné filosofie vztahu státu a společnosti** ve všech oblastech života a uznávaných společenských hodnot
- Konkrétní podoba rodinné politiky proto z větší části zůstává **v kompetencích národních vlád** členských států EU
- **Témata** relevantní pro agendu rodinných politik členských zemí EU (*Hrčková, Polášková 2007*):
  - demografický vývoj
  - rovné postavení mužů a žen (na trhu práce, v rámci dělby rolí v domácnosti)
  - sladění péče o rodinu a zaměstnání,
  - chudoba rodin, dětí
  - situace mladých dospělých,
  - mobilita pracovníků v souvislosti s mobilitou jejich rodin,
  - transformace systému sociálního zabezpečení a jeho zohlednění různých rodinných forem.

Stát jako aktér rodinné politiky

- Závisí na **preferovaných principech a celkovém vývoji** té které společnosti.
- Role státu jako **hlavního poskytovatele nebo spíše jako koordinátora** (hierarchické řízení vs. „governance“)
- Role státu v rodinné politice se liší v rámci různých **režimů sociálního státu**.
- **Podobné cíle** různých rodinných politik mohou být naplňovány **různými typy opatření**.

Režimy sociálního státu

charakteristiky režimů		Liberální režim	Sociálně demokratický režim	Konzervativní režim
Role	rodiny	marginální	marginální	centrální
	pracovního trhu	centrální	marginální	marginální
	státu	marginální	centrální	střední (podpurná)
Sociální stát	dominující typ solidarity	individuální	univerzální	příbuzenský korporativistický etatistický rodinný
	instituce, v rámci nichž je přerozdělována solidarita („ <i>dominant locus of solidarity</i> “)	trh	stát	rodina
	stupeň dekomodifikace	minimální	maximální	vysoký (pro živitele rodin)
Typičtí představitelé		USA	Švédsko	Německo, Itálie

Regionální rodinná politika

- **Centralizace vs. decentralizace** rodinné politiky
- V zájmu obce je vytvořit takové **podmínky pro život rodin a životní prostor, který pro ně bude přitažlivý.**
- RP politika na regionální úrovni má vyšší potenciál navrhnout takovou koncepci/typy opatření, které budou **přesněji odpovídat specifickým životním podmínkám a potřebám rodin** v daném regionu.
- Poskytuje **prostor pro přímou participaci občanů** na rozhodování a následné tvorbě opatření.

Např. <http://www.brno-prorodiny.cz/o-rodinne-politice-mesta-brna>

Obec příznivá rodině

- **Základní princip:** „RP se musí uplatňovat tam, kde rodiny žijí“
- Německo, Rakousko
- Nástroj „**audit obec příznivá rodině a dětem**“ (Hamburg, Hannover) = nástroj, kterým mohou **měřit**, do jaké míry je daná obec příznivou rodinám a dětem a kterým mohou **získat podněty pro orientaci na rodiny a pro další vytváření prorodinného klimatu v obci.**
  - Nabízí **nástroj k měření** existujícího stavu příznivosti pro děti a rodinu v obci
  - **Podporuje zájem obce na zkvalitnění** prorodinného klimatu
  - Pomáhá **zpřístupnit dobré nápady a úspěšné iniciativy** i jiným obcím **v celostátním měřítku**

Oujezdská, M. Koncepte projektu "Obec příznivá rodině" - zkušenosti ze zahraničí a možnosti uplatnění v ČR. Praha: Národní centrum pro rodinu.

Komunitní plánování v ČR

- Metoda směřující k **vyvolání a podporování změny v rámci lokálního společenství, zaměřeno zejména na plánování sociálních služeb**, které by mělo odpovídat místním specifikům a potřebám jednotlivých občanů
- **Partnerství** mezi veřejnou správou, státními, privátními a neziskovými poskytovateli sociálních služeb a uživateli služeb.
- Charakteristickým znakem je **důraz kladený:**
  1. Na zapojování **všech**, kterých se zpracovávávaná oblast týká
  2. **Na dialog a vyjednávání**
  3. Na **dosažení výsledku**, který je přijat a podporován většinou účastníků.

Neziskový sektor a rodinná politika

- Úloha NGO v poskytování nejrůznějších sociálních opatření pro rodiny **roste**.
- Jsou schopny reagovat pružněji na vznik či změny sociálních problémů a potřeb rodin.
- Rodinná politika se nejvýrazněji opírá o NGO zejména **v liberálních režimech sociálního státu**
- V ČR jsou NGO regulovány státem zejména pomocí **legislativy** (legislativní zázemí) a jsou také částečně státem a obcemi **financovány** (forma grantových schémat a komunitního plánování, daňový systém)
- Slabina – **výrazná finanční nejistota**

Zaměstnavatelé/firmy a rodinná politika

- V současné době je **část zodpovědnosti** za realizaci opatření RP přesouvána na zaměstnavatele.
- **Iniciativa** zaměstnavatelů/firem je motivována:
  - **Hodnotová východiska a sociální normy** (*koncept „společenské zodpovědnosti firem“*)
  - **Institucionální tlaky** (dobrovolné aktivity organizací se liší v závislosti na institucionálním rámci X silný soc.stát může na zaměstnavatele delegovat část implementace veřejných politik)
  - **Ekonomické zájmy** (vyšší spokojenost zam-ců, snížení absenteismu, zvýšení produktivity, budování dobré „image“ firmy, přilákání kvalifikované pracovní síly)
- **Rizika** - diferenciací přístupu cílových skupin, nedostatek zdrojů – výrazná závislost na ekonomickém cyklu

Rodiny a členové rodin

- Diferenciace v rodinném chování
- **Pluralita rodinných vzorců a preferencí**
- **Participace na rozhodování a realizaci** na národní i lokální úrovni
- **Vlastní iniciativa** v neziskovém sektoru (dobrovolnictví)
- Lidé **očekávají především od státu**, že ponese část zodpovědnosti za zajištění potřeb a výchovu dětí.
- **Pomoc státu nejvíce potřebují** dle názoru občanů rodiny se zdravotně postiženým členem, neúplné rodiny a rodiny s dlouhodobě nezaměstnaným členem.
- **Žádoucí je** zvýšení přídavků na děti a zvýšení finanční pomoci při péči o nemocné a zdravotně postižené členy a zvýšení podpory předškolních zařízení pro děti

Jak se vláda stará o sociální situaci rodin s dětmi (v %)?

	2004	2006	2007	2008	2010	2011
nedostatečně	71	47	57	55	50	58
přiměřeně	24	42	34	38	41	34
příliš mnoho	2	4	2	2	3	2
neví	3	7	7	5	6	6

Centrum pro výzkum veřejného mínění. Výzkum Naše společnost 2004 - 2011.